

Õnne Ints, Kätlin Vainola, Elina Sildre

Jutulinna lugemik

1. klassile

Väljaandja kinnitab õpiku vastavust põhikooli riiklikule õppekavale ning haridus- ja teadusministeeriumi poolt õppekirjandusele kehtestatud nõuetele.

Autorid Öönte Ints, Kätlin Vainola, Elina Sildre

Jutulinna lugemik 1. klassile

Lugemiku pilootversioon

Lugemiku idee ja metoodika autor Öönte Ints

Lugemiku tekstide autor Kätlin Vainola

Kunstnik Elina Sildre

Kujundaja Joonas Sildre

Toimetaja Katrin Streimann

Keeletoimetaja Piret Põldver

Fotod Shutterstock

Illustratsioonid. Raamatute kaanepildid: lk 9 Mihkel Truman „Hull teadlane“, kirjastus Tammerraamat; lk 28 Astrid Lindgren „Pipi Pikksukk“, kirjastus Sinisukk; lk 58 Ellen Niit „Onu Ööbik Öösorri tänavast“, kirjastus Tammerraamat; lk 66 Jaan Rannap „Jänesepoeg Juss ja karupoeg Kusti“, kirjastus Tiritamm; lk 95 Eno Raud „Kuidas peab hüüdma“, kirjastus Eesti Raamat; lk 124 Kristiina Kass „Petra lood“, kirjastus Tänapäev; lk 125 Aino Pervik „Paula õpib emakeelt“, kirjastus Tiritamm.

Kirjastus on püüdnud ühendust saada kõigi autorite või nende volitatud esindajatega. Palume neil, kellega me pole ühendust saanud, pöörduda kirjastuse Maurus poole.

ISBN 978-9949-641-78-9

Autoriõigus Maurus Kirjastus OÜ 2020

Trükk Printon

Kirjastus Maurus

Tartu mnt 74, 10144 Tallinn

Telefon 5919 6117

www.kirjastusmaurus.ee

tellimine@kirjastusmaurus.ee

Kõik Jutulinna õppematerjalid on leitavad kirjastuse Maurus kodulehelt kirjastusmaurus.ee.

Kõik õigused käesolevale väljaandele on seadusega kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada mehaaniliselt ega muul viisil.

SISUKORD

LUMINE AEG

EI TULE SUVE TALVETA, EI TALVE ILMA SUVETA!

Pakane, päris pakane!	6
Lillenäitus	8
Kuidas tekivad jäälilled?	9
Luuletav lumememm	10
Lumises liikluses	11

HÄSTI TEHTUD ON PAREM KUI HÄSTI ÖELDUD.

Kas kõik on mees?	12
Linnuvaatlus	14
Leevike	16
Õige või vale?	18

UURIME JA AVASTAME

TARK ON SEE, KES TUNNEB, ET TA ALLES RUMAL ON.

Põnev kingitus	20
Meie klassi päikesesüsteem	22
Kohustus- ja osutusmärgid	24

ÕIGE SÕNA ÕIGEL AJAL ON KALLIM KUI KULD.

Kadunud asjad	26
Pipi on asjadeotsija	28
Taavi Tass ja teised	30
Hoiatus- ja keelumärgid	31

KES VETTE EI HÜPPA, SEE UJUMA EI ÕPI.

Ujulas	32
Pikka liugu!	34
Arvake ise	36
Teeninduskohamärgid	37

SÕPRUS SUURENDAB RÕÕMU JA JAGAB KURBUST.

Abilised kohvikus	38
Natuke imelik päev	40
Laul kurbusest	41
Mollilikud sõbraasjad	42
Eesõigusmärgid	43

IGAL POOL ON HEA, AGA KODUS ON KÕIGE PAREM.

Lugemispisikute reis	44
Mis on sulle oluline?	47
Vesised lood	48

MEELETUD MEELED

SILM ON SÜDAME PEEGEL.

Värvid pildil	50
Maaler ja värvid	52
Minu värvilised tunded	53
Rasvakriitide mäss	54
Liikluse hääled ja värvid	56

EGA SEE POLE RIKAS, KEL PALJU ON, VAID SEE ON RIKAS, KES OMAGA RAHUL ON.

Rabamatk	57
Kuidas onu Ööbik jäätist sööb	58
Poeskäik	59
Raudtee ületamine	60

IGAÜHEL OMA ÕIGUS.

Lugu pimedatest meestest ja elevandist	61
Kaks Helmit	62
Karbi saladus	64
Karupoeg Kusti päevaplaan	66
Raudteejaamas	68

KEVAD KÄES!

KES ROHKEM LOEB, SEE ROHKEM TEAB.

Kevad	69
Kiired lugejad	70
Anna raamatukogu	72
Ettevaatust, pime nurk!	74

IGA ASI OMAL AJAL.

Pahupidi aasta	75
Naljaöö	76
Neli pilti	78

KUIDAS TAMM, NÕNDA TÕRU.

Vanaemaga seiklemas	80
Minu puu	83
Jalgratturi varustus	84

IGAL LINNUL OMA LAUL.

Lugemispisikud on kadunud	85
Taaskohtumine	86
Igal linnul oma laul	88
Jalgrattur teel	90

KES HOBUST SÖÖDAB, SEE SÕIDAB.

Päev tallis	92
Jutulinna talli blogi	94
Kes on kassipoeg?	95
Kes on need loomad?	96
Loomad liikluses	97

MIS TÄNA TEHTUD, SEE HOMME HOOLETA.

Staarid lasteaias	98
Aardejaht	100
Erinevad plaanid	101
Ohutult läbi linna	102

KEVADINE PÄEV ON PIKEM KUI JÕULUNE NÄDAL.

Kevadet otsimas	104
Tule meiega	108
Rulad, tõuksid, rullikad	109

SUVEOOTUS

ENNE MÕTLE, SIIS ÜTLE!

Kraavi ületamine	110
Sassi leidmine	112
Liiklemise keerulised küsimused	114
Suvi läheneb	116
Head aega, lugemispisikud!	118
Aastalõpu intervjuud	120
Pisike puu	121

TÄHTPÄEVAD

Sõbrapäev	122
Eesti Vabariigi aastapäev	123
Vastlapäev	124
Emakeelepäev	125
Ülestõusmispühad	126
Emadepäev	127

JUTUPAUS	128
----------	-----

SÕNASTIK	134
----------	-----

PAKANE, PÄRIS PAKANE!

Küll oli tore läbi lume kooli sammuda! Vaheajal oli maa must ja sadas vihma. Eile tuli päris talv. Lumi kattis maad nagu paks tekk. Esimese tunni ajal oli hämar. Olime nagu mõnes koopas.

„Siin on pidulik tunne,“ ütles Mari.

„Täna peab pidulik olema,“ ütles Anna. „Täna on jälle esimene koolipäev.“

Olime Annaga nõus. Tema teab asju.

„See päris esimene koolipäev oli natuke jube,“ arvas Sander.

„Kuidas?“ imestas Sulev. „Mina küll ei kartnud!“

„Ma ei olnud ju siis veel teiega sõber!“ teatas Sander.

„Aga kohe saime uued sõbrad!“ arvas Kaisa.

„Üks asi on täna teisiti! Meil ei ole lilli,“ tuli Madisele pähe.

Olime jälle nõus.

„Kuidas ei ole lilli?“ küsis nüüd õpetaja Villem.
 Vaatasime talle otsa. Kas õpetajal on lilled kuhugi peidetud?
 Aga Villem näitas hoopis aknale.
 „Vaadake, meil on jäälilled!“
 Pugesime akna juurde. Klaasil olid õied. Olime lummatud!
 „Kes need tegi?“ küsis Pärtel.
 „Kindlasti õpetaja,“ pakkus Marta.
 „Või direktor!“ pakkus Anna.
 „Ei, meie mitte,“ naeratas Villem. „Need tegi loodus.“

1. Kuidas lapsed end pärast vaheaega koolis tundsid? Põhjenda!
2. Miks oli Sanderi arvates kõige esimene koolipäev natuke jube?
3. Mõttele kaaslasega kolm soovitus, kuidas uusi sõpru leida.
4. Kuidas said jäälilled aknale?
5. Milline loodusnähtus on sind lummanud? Jutusta!
6. Mängi klassiga jäälille joonistamise mängu!
 - Kõik saavad paberi ja kirjutavad sellele oma nime.
 - Alusta jäälille joonistamist ja tõmba paberile üks joon.
 - Anna töö edasi järgmisele lapsele.
 Iga laps võib korraga joonistada vaid ühe joone.
 - Nii jätkatakse, kuni kõik on oma nimega töö tagasi saanud.
 Milline jäälill tuli kõige kaunim?

Õpi neid sõnu lugema.

aknast, kaks|teist, kraadi, jää|lillekeste,
välja|vaade, kohtle õrnalt, jää|kristall

LILLENÄITUS

Ott Arder

Ei sisse näe, ei välja aknast,
on väljas kaksteist kraadi pakast.
Kuid ometi ei saa me väita,
et aken midagi ei näita –
me aknal avas pakane
jäälillekeste näituse,
ja kuni see jääb avatuks,
jääb väljavaade suletuks.

Jäälillekesi kohtle õrnalt,
neid ära katsu, vaata kõrvalt.
Su väikse sooja näpu all
vaid tilgaks veeks saab jääkristall.

KUIDAS TEKIVAD JÄÄLILLED?

Mihkel Truman

Jäälilled on mulle alati meeldinud. Ja kui viimaks teada sain, kuidas nad aknaklaasile tekivad, olen selle eest ikka hoolt kandnud, et kõik mu aknad üleni jäälillelised oleksid.

Selleks aga, et jäälilled aknale tulla saaksid, on tarvis veidi niisket tuba ja külma aknaklaasi. Nimelt tekivad jäälilled siis, kui veeaur klaasil jäätub.

Aga miks tekivad aknale just lilled, mitte lihtsalt sile jää? Ka see vastus on imelihtne. Kuna veeaur jäätub klaasil hästi õhukese kihina ning jää koosneb väikestest lumehelbe-sarnastest läbipaistvatest kristallidest, siis ongi auru külmumise tulemuseks lillemustriline jäämosaiik.

Tammerraamat

KUIDAS TEKIVAD LUMEHELBED?

Algul on lumehelbes kuusnurkne jääkristall.

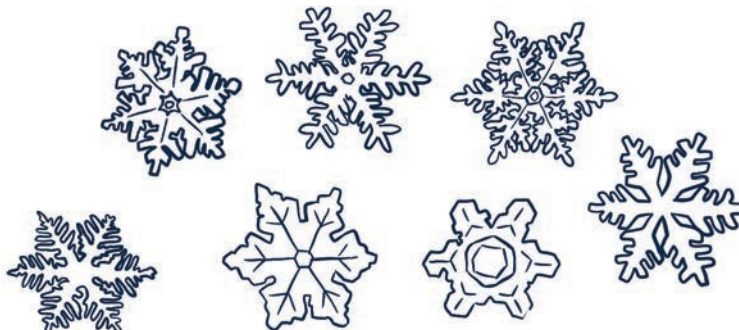
Igast nurgast tekib üks haru.

Harudega liitub järjest rohkem jääkristalle. Need moodustavad imelisi kujundeid.

Kõik lumehelbed on erinevad!

LUULETAV LUMEMEMM

„Teeme lumest kujusid!” hüüdis Emma.

See oli hea mõte!

„Meie teeme hobuse,” teatas Sass.

Nad asusid Jeliseiga palli veeretama. See oli hobuse keha.

Annabel ja Marta soovisid teha lennuki. Taheti teha veel autot, lossi ja konna.

Kaisa, Pärtel ja Siim tegid tavalise lumememme. Nad veeretasid pallid valmis.

„Lähen toon toast porgandi,” pakkus Kaisa.

„Mina toon vana kaabu. See on riiulil,” ütles Siim.

Lumememm sai kena. Teised tulid vaatama.

„Oi, kui kena ilm. Rõõmustab mu silm,” kõlas lumememme suust.

„Kuhu olen sattunud? Lume alla mattunud,” jätkas memm. „Jään ma seni õue, kuni soojus paitab põue.”

„Lumememm luuletab!” hüüdis Kaisa.

See oli väga ootamatu.

Siis saime saladuse teada. Lugemispisikud olid kaabul uinakut teinud. Nii said nad õue ja hakkasid luuletama.

1. Mida soovisid lapsed lumest teha?
2. Mida oli vaja lumememme tegemiseks? Kus need asjad asusid?
3. Kuidas sai lumememm luuletada?
4. Millise luuletuse saad lumememme sõnadest?
Loe seda lumememme häälega!
5. Mida sina lumest teeksid? Joonista!
6. Tee kaaslastega pantomiim lumememme ehitamisest.

LUMISES LIIKLUSES

Luuletus: Aidi Vallik

TALVEL TEE ON JÄÄS JA LIBE,

LUMEHANGED ÜLE PEA -

AGA TEE PEAL LIIKLEMISES

TULEB IKKA OLLA HEA.

TALVEL TASAKESI TIPPAN,

ET MA JÄÄ PEAL PÜSTI JÄÄKS,

JÄ ET HANGE TAGANT IKKA
AUTOJUHT MIND KINDLALT NÄEKS.

JÄTA MEELDE!
ARVESTA LUME JA JÄÄGA!

KAS KÕIK ON MEELES?

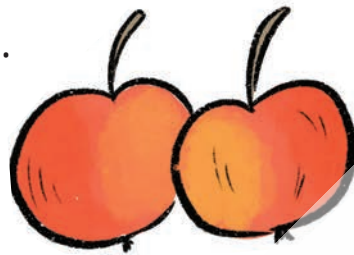
Kaisa ja isa seisid kassas.

Kas sai ikka kõik?

Vaatame üle!

Kärus olid kaubad. Seal olid toidud ja muu vajalik kogu perele.

Kas õele joonlaua saime?

Jaa!

Vennale ajakiri?

On olemas!

Koerale toit?

On.

Kassile kröbinad?

On olemas!

Meriseale salat?

Sai võetud! Kõik meie loomad saavad toidetud!

Ema palus ka õunu.

Oi, need jäid maha.

Kaisa liikus poodi tagasi. Ta valis õunu ja pani need korvi. Tagasi tulles jäi talle silma linnutoit. Ta haaras kaasa kaks rasvapalli.

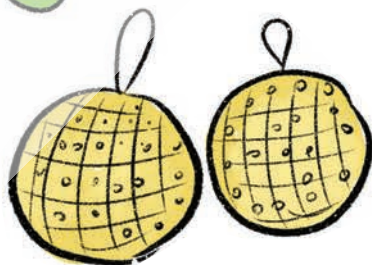

Isa! Aga talvel on meil ju veel ühed lemmikud, kes toitu vajavad!

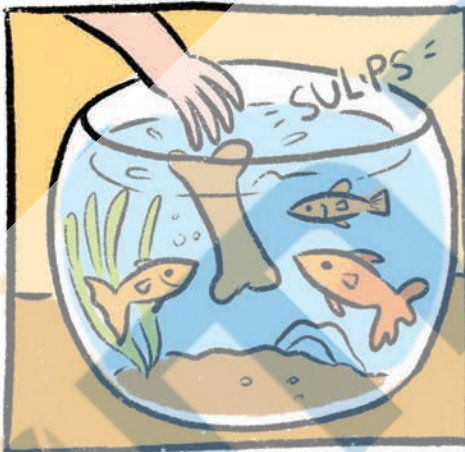
Isa vaatas Kaisale otsa ja noogutas. Muidugi!

Linnukesi ei tohi unustada!

Mis juhtus kodus?

LINNUVAATLUS

Sass ootas väga laupäeva. See oli ju vaba päev! Ta sai terve päeva linde vaadelda.

Sassil oli kolm linnumaja. Need rippusid õunapuu küljes.

Sass avas silmad ja pani jope selga. Ta läks õue ja puistas linnumajja teri.

Lindude laud sai kaetud. Sass läks tuppa tagasi.

Ta istus kööki ja võttis pikksilma. Sellega hakkas ta linde jälgima. Nii olid linnud tal nagu peo peal.

Kolm tihast olid juba kohal. Peagi saabus veel üks tihane. Kõik linnud nokkisid teri.

Äkki maandus linnumajas suur rähn. Kõik tihased tõusid lendu. Linnumaja kiikus rähni raskuse all.

Sass uuris pikksilmaga. Rähn toksis tasa toitu. Sassile meenus suvi. Siis toksis rähn palju kõvemini.

Tihased kükitasid õunapuu otsas. Nad ootasid oma korda.

Rähn sai peagi kõhu täis. Ta tõusis lendu.

Nüüd tulid väikesed linnud tagasi. Tuli ka kolm uut. Sass tundis uued linnud ära. Need olid urvalind ja hallrästas.

Helises telefon. Sass läks teise tuppa.

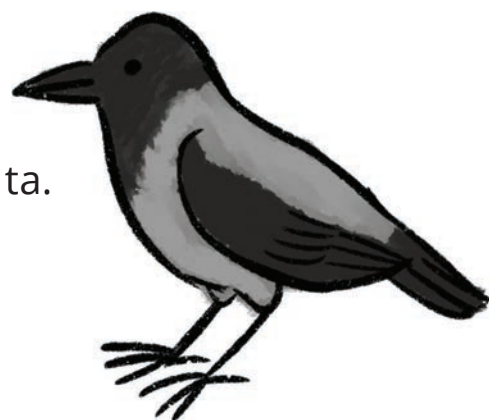
Sassi õde haaras pikksilma ja uuris ka puud.

Ta nägi seal midagi punast.

„Õunad!“ hüüdis õde.

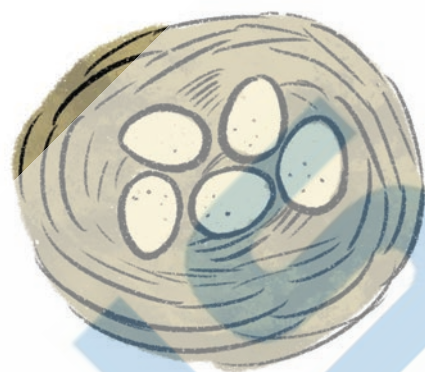
Sass tuli tagasi ja tegi õele pai.

„Need on leevikesed. Minu lemmikud,“ ütles ta.

LEEVIKE

Leevike on väike ja ilus lind. Tema laul on vaikne. Selles on vilet, kurinat ja kriiksatusi. Tema hüüd on nagu autopuldi piuksatus: diü-diü!

Leevike on rahulik ja usaldav lind. Ta istub kaua ühe koha peal ja vaatab huviga ringi.

Leevike on suurem kui varblane. Tal on tüse keha, lühike kael ja peenikesed jalad. Tal on must pea ja saba. Tema selg on hall. Tiival on lai valge vööt. Saba ümbrus on valge. Isaslinnu pugu ja põsed on punased. Emase linnu pugu ei ole punane. See on roosakas. Leevikesel on lühike ja jäme nokk.

Leevike sööb seemneid. Ta sööb ka pungi ja marju. Oma poegi toidab ta aga hoopis putukatega. Talvel võib neile toidumajja panna pähkleid ja päevalilleseemneid.

Toidulaual on leevikesed riiakad. Isased linnud ajavad üksteist ära. Nii ei jõua nad vahel isegi süüa.

Meist põhja pool elavate leevikeste jaoks on Eesti soojem maa. Nad tulevad pakase eest siia sooja ja toitu otsima. Mõned leevikesed on Eestis paiksed. Mõned linnud aga rändavad talvel hoopis ära lõuna poole.

Leevike ehitab pesa raagudest ja kõrtest. Pesa asub kuuse otsas või põõsas. Sinna muneb ta 4–7 muna.

**Jagage rühmades osad.
Jutustage mõistekaardi abil leevikesest.**

PESITSEMINE

Pesa on tehtud ...
Pesa asub ...
Leevike muneb ...

TOITUMINE

Leevike sööb ...
Poegadele annab ...
Linnumajja pane talle ...

LAUL

Leevikese laul on ...
Tema laulus on ...
Hüüd on nagu ...

ISELOOM

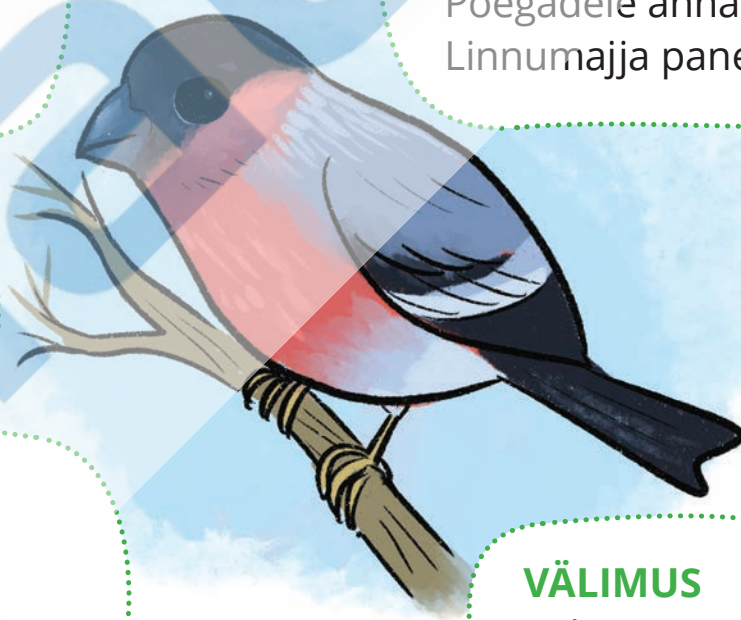
Leevike on ...
Ta istub ...
Toidulaual on ta ...

RÄNNE

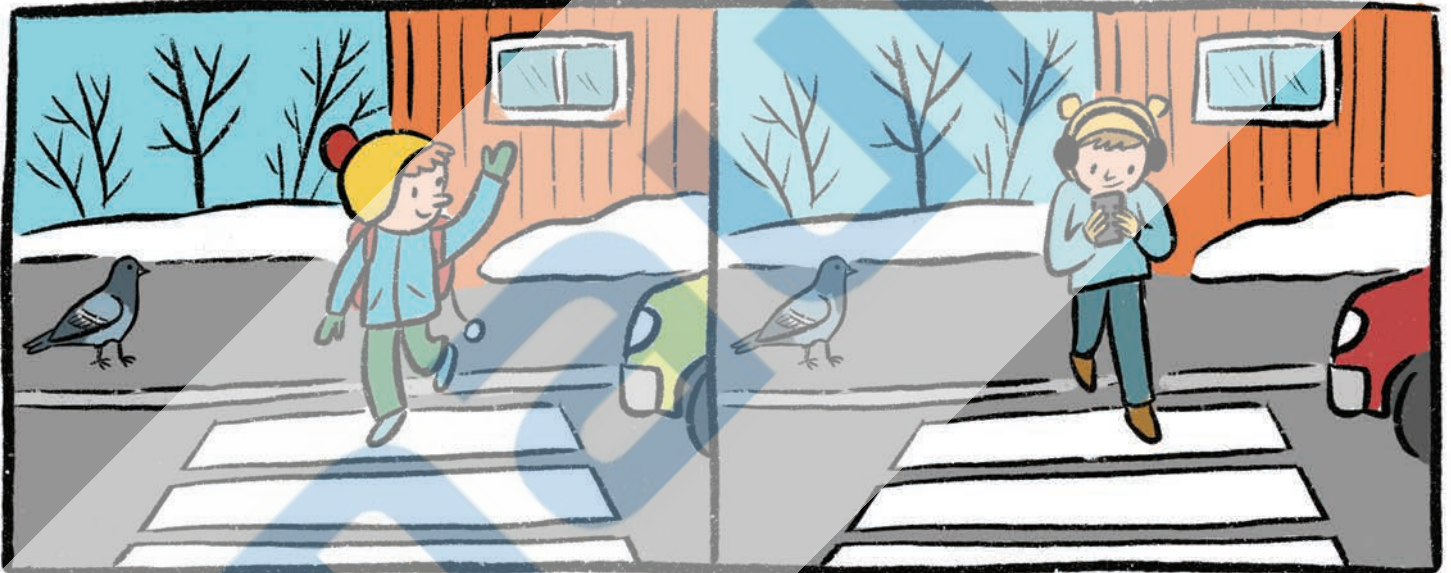
Põhja poolt tulevad ...
Mõned leevikesed on ...
Mõned aga ...

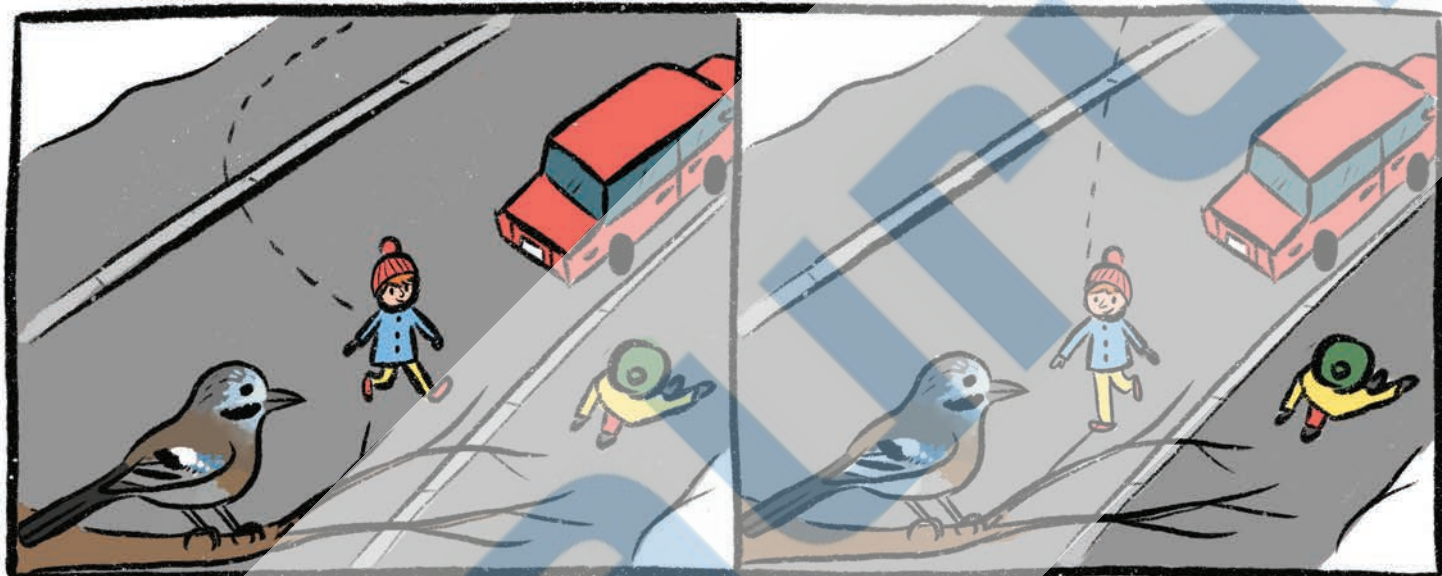
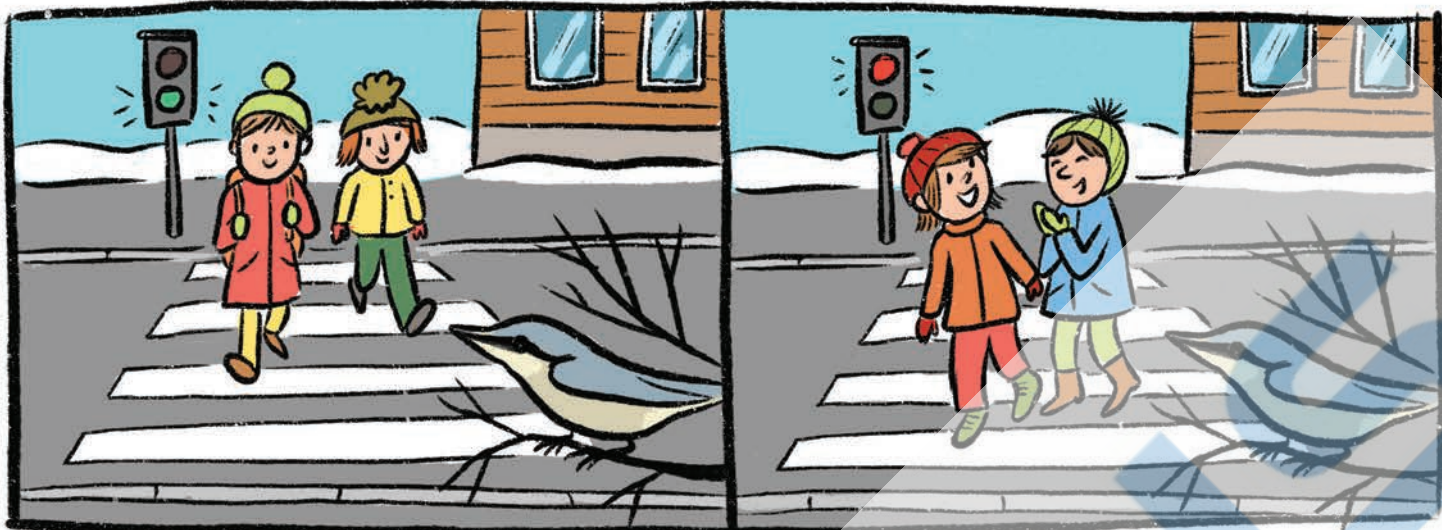
VÄLIMUS

Keha on ...
Pea ja saba on ...
Selg on ...
Tiival on ...
Saba ümbrus on ...
Pugu on ...

ÖIGE VÖI VALE?

JÄTA MEELDE!
LIIKLUSES ON REEGLID
OLULISED. TUNNE NEID, ET
KAITSTA END JA TEISI
OHTUDE EEST!

Õpi neid sõnu lugema.

sünni|päev, rippusid, pakkus, suhkrus, külm|kapp,
vahu|koor, vispel, lume|hange, teadlased

PÕNEV KINGITUS

Peagi oli Madise sünnipäev. Kaisa soovis talle ise kingi teha.

Ta vaatas aknast välja. Õues oli külm. Lumi oli maas. Purikad rippusid maja ääres.

„Kingitus võiks talve moodi olla,“ arvas Kaisa.

„Äkki luuletus talvest?“ pakkus vanaisa.

Kaisa vaatas lund ja jääd.

„Teeme ise jääd! Seda saab peol mahla sisse panna,“ ütles Kaisa.

Siis tuli talle uus mõte: „Aga paneme jää sisse suhkrut. Siis on nagu jäätis!“

„Teeme siis juba päris jäätist!“ ütles vanaisa.

„Kas siis jäätist saab ise teha?“ üllatus Kaisa.

„Jaa! Meil on ju kõik olemas! Köögis on vahukoor, suhkur, piim ja vispel. Ja külmkapp! Jäätis peab külm olema.“

Nad segasid segu valmis.

„Kas me võime panna jäätise lumehange?“ päris Kaisa.

„Hea mõte! Paneme osa õue ja osa külmkappi. Siis oleme nagu teadlased. Teeme katse. Kumb osa enne kõvaks muutub?“

Kollane tops läks õue. Punane tops aga külmikusse.

Kaisa jäi ootama ja luuletama. Ohoo! Luuletus sai jäätisest.

